

BILTEN RG 35

Bilten Radne grupe za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji predstavlja stalno telo u okviru kojeg se vodi tematski strukturirana debata predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija, o pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

RADNA GRUPA 35

Cilj Radne Grupe za pregovaračko poglavlje 35 jeste da pomogne proces normalizacije odnosa i unapredi život građana Srbije i Kosova kroz zastupanje predloga praktičnih politika, konkretnih rešenja za implementaciju Briselskog sporazuma i kroz promociju vrednosti Evropske unije.

Radna grupa je otvorena za sve organizacije civilnog društva, profesionalna i akademska udruženja i pojedince-eksperte koji se bave ovom temom.

SARADNJA U ZAŠTITI ŽRTAVA NASILJA I TRGOVINE LJUDIMA NE MOŽE DA ČEKA POSTIZANJE BILO KAKVOG FORMALNOG DOGOVORA IZMEĐU DVEJU STRANA

Korak napred u zaštiti žena i devojčica žrtava nasilja na Kosovu i u Srbiji*

Milan Aleksić, analitičar
milan.aleksic@atina.org.rs

Zbog nepostojanja formalnih odnosa između zvaničnog Beograda i prištinskih institucija, žene i devojčice koje su žrtve trgovine ljudima, i uopšte žrtve trgovine ljudima, ne mogu da očekuju adekvatnu, sveobuhvatnu i pravovremenu podršku ako se sa Kosova nađu u centralnoj Srbiji, kao ni obratno. To praktično znači da građani Kosova koji su identifikovani kao žrtve trgovine ljudima u Srbiji i građani Srbije identifikovani kao žrtve na Kosovu ne mogu da reše pitanja od značaja za njihov oporavak i integraciju – od prijavljivanja situacije eksploatacije, preko rešavanja pravnog statusa, učešća u sudskom postupku, do pristupa uslugama podrške. Drugim rečima, žrtve koje se nađu između dvaju sistema ostaju nevidljive, izložene dodatnim rizicima od trgovine ljudima i nasilja, i bez mnogo izgleda da ostvare svoja prava ili pristupe uslugama iz domena socijalne i

druge zaštite, i oporave se. Tako se najranjiviji, žrtve trgovine ljudima to svakako jesu, nakon četvrt veka od završetka ratnih dejstava na Kosovu, i dalje nalaze u ozbiljnoj opasnosti po sopstvenu bezbednost i životnu perspektivu.

U dosadašnjem toku dijaloga koji se vodi na relaciji Beograd-Priština uz posredovanje Evropske unije, pitanje prava ranjivih grupa, a onda i socijalne zaštite i socijalne politike upošte, nije zavredelo posebnu pažnju, niti se našlo u nekom od tehničkih sporazuma koji su u poslednjih desetak godina postignuti u okviru ovog dijaloga. Ovo pitanje je takođe samo ovlaš pomenuto u vezi sa formiranjem Zajednice srpskih opština (ZSO) i to u Drugom sporazumu iz 2015. godine, u kojem se u okviru ciljeva kaže kako će ZSO vršiti pun nadzor „radi unapređenja primarne

i sekundarne socijalne zdravstvene i socijalne zaštite“. Nešto više kaže se jedino u Nacrtu statuta ZSO koji je objavljen u medijima u novembru 2023. godine, a koji je sačinila „Velika petorka“¹. Tamo u članu 23 stoji da će ZSO „vršiti pune funkcije i nadzor u okviru svojih opštinskih nadležnosti koje se odnose na lokalno unapređenje primarnog i sekundarnog zdravlja i socijalnog staranja“, zatim da će „finansirati ili prikupljati sredstva za podršku socijalnoj zaštiti stanovnika svojih opština članica“, kao i da će „kroz zajedničku komisiju sa centralnim vlastima, olakšati isplatu novčane pomoći socijalne zaštite iz Srbije korisnicima sa prebivalištem u opštinama članicama“. Pa ipak, kako ZSO ni nakon deset godina od kad je dogovorena nije formirana, niti je njen statut usaglašen, ostaje nejasno da li će i kako ovu funkciju nadzora u domenu socijalne politike ona i vršiti.

Za to vreme, sistem socijalne zaštite na području Kosova ostaje iscepan i sa nejasnim statusom. U pojedinim srpskim sredinama nastavljaju da funkcionišu centri za socijalni rad u sistemu Republike Srbije, dok su drugi (iz opština u kojima Srbi nisu većina), izmešteni u centralnu Srbiju. Sa druge strane, usluge socijalne zaštite prema kosovskom sistemu takođe bi trebalo da pružaju centri za socijalni rad i oni su u nadležnosti opštinskih direkcija za zdravstvo i socijalnu politiku, međutim za mnoge centre po kosovskom sistemu nema nikakvih javno dostupnih podataka pa nije jasno da li i kako oni funkcionišu. Ovako nejasna situacija otvara probleme u praksi, počevši od pitanja nadležnosti, preko delokruga rada pa do pružanja pojedinačnih usluga socijalne zaštite, i to, kao što smo naveli, naročito usluga za višestruko ranjive i marginalizovane grupe.

Pa ipak, nesaradnja između institucija koje su u nadležnosti zvaničnog Beograda i Prištine svakako nije i ne može biti izgovor za nesaradnju drugih aktera koji pružaju podršku žrtvama trgovine ljudima i ostalim ranjivim grupama, i koji obezbeđuju usluge iz domena socijalne zaštite na Kosovu ili u

centralnoj Srbiji. Pitanje saradnje u zaštiti ranjivih grupa, osoba u riziku od nasilja i eksploatacije, žrtava trgovine ljudima ili rodno zasnovanog nasilja ne može da čeka postizanje bilo kakvog formalnog dogovora između dveju strana, već ga diktiraju svakodnevne potrebe ovih ljudi.

Imajući to u vidu, Udruženje građana „Atina“, koje se dvadeset i jednu godinu aktivno bori protiv trgovine ljudima i pruža sveobuhvatnu podršku žrtvama trgovine ljudima u Srbiji, pokrenulo je 2023. godine u saradnji sa organizacijom PVPT iz Prištine zajednički projekat pod nazivom „Most – korak napred u zaštiti žena i devojčica žrtava nasilja na Kosovu* i u Srbiji“. upravo sa ciljem da se ojača saradnja u ovoj oblasti. Ove dve organizacije, „Atina“ i PVPT, aktivno sarađuju poslednjih 20 godina naročito u cilju pružanja direktne podrške žrtvama trgovine ljudima i rešavanja njihovih potreba. Saradnja je usmerena na „premošćavanje“ praznog prostora koji se stvorio zbog nepostojanja formalnih odnosa između Beograda i Prištine, kao i na utiranje puta za razvijanje tog odnosa u budućnosti, pre svega imajući u vidu praktične potrebe žrtava i osoba u riziku.

Zajednički projekat „Most“ predviđa izvođenje konkretnih aktivnosti, od pružanja direktne podrške žrtvama, kroz usluge neophodne za njihov oporavak, preko analize postojećeg stanja u ovoj oblasti, pa do povezivanja i podizanja kapaciteta različitih aktera koji se bore protiv trgovine ljudima na području Kosova i u centralnoj Srbiji. Planirana analiza treba, između ostalog, da osvetli i sve izazove u postojećim mehanizmima upućivanja žrtava i da izradi preporuke kako da se oni prevaziđu u situaciji kad ne postoji formalna saradnja između dvaju sistema. Što se tiče povezivanja aktera, ono će biti izvedeno kroz studijske posete u kojima će učestvovati predstavnici relevantnih institucija i ustanova, kao i organizacija civilnog društva koje pružaju podršku ranjivim grupama i(li) deluju u opštinama uz administrativnu liniju. U cilju podizanja njihovih kapaciteta biće realizovano i nekoliko tematskih obuka, kao i radionice za mlade i

¹ Velika petorka – predstavnici EU i SAD, koji su posrednici u dijalogu.

promotivne aktivnosti sa mladima. Namera je da se uspostavi i mreža sa akterima sa obe strane koja će da posluži za razmenu informacija i mišljenja u vezi sa pružanjem podrške u konkretnim slučajevima.

Rezultati ovog projekta uključuju poboljšanje kvaliteta života žena i devojčica žrtava trgovine ljudima i rodno zasnovanog nasilja, a takođe i poboljšanje kapaciteta organizacija civilnog društva sa područja Kosova i iz centralne Srbije da adekvatno odgovore na izazove u zaštiti žrtava, a u situaciji kada ne postoji formalna institucionalna saradnja. Podizanje svesti mladih iz različitih opština i gradova u Srbiji i sa područja Kosova o prevenciji trgovine ljudima i načinima kako da odgovore na rizike koji mogu dovesti do eksploatacije, još jedan je rezultat koji bi trebalo da bude postignut na ovom projektu.

Konačno, uspeh će zapravo predstavljati i samo pokretanje saradnje na ovom polju, kao i povezivanje ljudi, stručnih i iskusnih u svojim oblastima, koji su do sada bili nevidljivi jedni za druge, pošto njihovo zajedničko zalaganje može mnogo efikasnije da

pomogne žrtvama da ostvare prava i dođu do usluga podrške. Saradnja između aktera koji nisu opterećeni rešavanjem formalnih pitanja, već su usmereni na pružanje konkretne podrške i na rad na terenu, mogu biti put u otopljavanje odnosa između dveju strana. Ako neće dovesti do formalizacije, ovakav put će svakako doneti normalizaciju tih odnosa i otvoriti prostor u kojem može da se razgovara i traga za neophodnim i praktičnim rešenjima u životu svih ljudi, a naročito onih koji su posebno ugroženi, kao što su žrtve različitih krivičnih dela. Predstavnici obe organizacije, i „Atine“ i PVPT, smatraju da je krajnje vreme da dve strane otvoreno razgovaraju o problemima koji postoje i probaju da nađu obostrano prihvatljiva rešenja. U isto vreme, socijalna pitanja, usluge socijalne zaštite i uopšte socijalna politika u srpskim sredinama na Kosovu moraju da nađu odgovarajuće mesto kako u pregovaračkom procesu koji se vodi u Briselu, tako i u budućem institucionalnom aranžmanu Zajednice srpskih opština, kako ovo važno pitanje ne bi ostalo zaglavljeno u „zoni ničije nadležnosti i odgovornosti“, a ljudi iz ranjivih grupa gurnuti na još veću marginu.

ČIJE SU LIVADE, A ČIJE SU OVCE - PROBLEM IMOVINE NA KOSOVU

Slobodan Stošić, Programski menadžer
slobodan.stosic@acdc-kosovo.org

Čije ovce, toga i livada, glasi narodna izreka koja se u poslednjih 20 godina mogla čuti često kada se spominju problemi na Kosovu.

Kao jedan od aktuelnih problema jeste i problem imovine na Kosovu, ako je uopšte i postojao period kada nije bio.

Na Kosovu postoje mnogi zaštitni mehanizmi kako bi se osigurala prava pojedinaca i pravnih lica po pitanju imovine. S tim u vezi Kosovo je 2016. godine na sednici Vlade usvojilo Nacionalnu Strategiju Kosova o imovinskim pravima, koja ima za cilj da obezbedi stratešku viziju za obezbeđivanje prava i kao jedan od svojih ciljeva ima „Garantovanje i ostvarenje svih imovinskih prava raseljenih lica i pripadnika nevećinskih zajednica“ (cilj broj 3). Osim ovog mehanizma na Kosovu je u upotrebi Zakon o ekproprijaciji koji jasno nalaže korake koji moraju biti praćeni prilikom procesa eksproprijacije

nepokretne imovine. I Zakon kao i Strategija jasno podcrtavaju procedure koje se moraju pratiti, a koje podrazumevaju radnje pre, tokom i nakon eksproprijacije. Kako se navodi u strategiji „Od presudnog je značaja da se predvide odgovarajuće zaštitne proceduralne mere kako bi se obezbedilo da vlasnici zemljišta poseduju informacije i saznanja o načinu na koji treba da štite svoja prava. Unapređeni postupak obaveštavanja bi trebalo da se koristi da se obezbedi da svaki vlasnik zemljišta, posebno onaj koji živi u inostranstvu, koji je raseljeno lice ili član nevećinske zajednice, primi obaveštenje i ima mogućnost da učestvuje u postupku.“

Međutim, na severu Kosova je situacija posve drugačije nego što zakon, Ustav kao i međunarodne smernice nalažu. Na sednici Vlade Kosova, 20.09.2022. doneta je odluka kojom se od posebnog javnog interesa proglašavaju nepokretnosti vlasnika i nosilaca interesa koje su potrebne za realizaciju

infrastrukturnih projekata od javnog interesa, katastarske zone: Brnjak i Gornji Jasenovik, opština Zubin Potok, a 16.01.2023. je to učinjeno za zemljište u katastarskoj zoni Dren i Lešak u opštini Leposavić. Sa radovima se počelo odmah, bez ikakvog obaveštavanja lokalnog stanovništva, kao ni lokalne samouprave, što je kulminiralo protestima stanovništva i opštim nezadovoljstvom među narodom koji živi u tim i okolnim zonama. Usled protesta, radovi su na kratko prekiniti pa onda nastavljeni i u trenutku kada je došlo do zvanične javne rasprave 21.02.2023 u opštini Zubin Potok i 20.02.2023. u opštini Leposavić, nekoliko objekata je već bilo izgrađeno i završeno iako je ta rasprava trebalo da prethodi celom postupku. Rasprava nije pružila bilo kakvo objašnjenje građanima osim onog da je to od zajedničkog interesa i da će svi građani imati koristi od tog projekta. Sve ovo je doprinelo već uzavreloj političkoj krizi koja, čini se, ne jenjava i koja se sve više produbljuje.

Javni cilj koji se eksproprijacijom postiže ima dve svoje strane: 1) Da je zakonski opravdan; 2) i da sopstvenici nepokretnosti koje su obuhvaćene eksproprijacijom, kao i svi ostali, od samog početka znaju koji se javni objekti grada na nepokretnostima koji su predmet eksproprijacije. Ni jedan od ovih uslova nije ispunjen i nema naznaka da će biti.

Radovi u opštinama Leposavić i Zubin Potok su završeni, policijske baze, putevi i prateća infrastruktura su postavljeni, a na žalbe građana, tadašnjih lokalnih političkih rukovodilaca, i intervenciju Ombudsmana po ovom pitanju niko od centralnih vlasti još jasno nije odgovorio.

Celokupan proces eksproprijacije je praćen i delom u međunarodnoj javnosti koja je dala svoj komentar o tome, ali opet bez ikakvog rezultata. Kancelarija Evropske unije na Kosovu je apelovala da se vlasti pridržavaju zakonskih procedura i da se poštuju odgovarajući procesi i imovinska prava građana. Odgovora od strane centralnih vlasti nije bilo, a i zašto bi?! Eksproprijacija u ovim delovima Kosova

dodatno otežava već kompleksnu sliku imovinskih prava. Pravna nejasnoća i nedovoljna transparentnost u postupcima eksproprijacije mogu biti izvor i daljih napetosti i otežati napore ka uspostavljanju stabilnog okvira za rešavanje imovinskih pitanja na Kosovu.

Slična situacija se trenutno dešava u opštini Zvečan u mestima Vidomiriće i Banov Do, gde je trenutno u izgradnji „proširenje i izgradnja puta za opšti interes“, projektu o kome meštani nisu bili obavesteni do trenutka kada su ugledali građevinske mašine pred vratima. Da li je to još jedan projekat za opšte dobro građana ili novo kršenje Zakona, ostaje da saznamo u narednim mesecima kada ćemo možda dobiti neki sudski ili javni epilog ili ćemo možda samo moći da koristimo to javno dobro kad bude potpuno završeno. Na pisanje medija i na proteste meštana reagovala je policija koja je prekinula radove da bi oni nakon par dana već bili nastavljeni. Radovi su privremeno obustavljeni nakon podnošenja krivične prijave od strane vlasnika imovine, ali su, uprkos protestima, nastavljeni uz asistenciju Kosovske policije. Meštani ističu da su, uz nasilje i pretnje hapšenjem, izgubili pristup svojoj zemlji, što dodatno komplikuje njihov svakodnevni život.

Ovaj još jedan kontroverzni slučaj ističe ne samo izazove u vezi s imovinskim pravima na severu Kosova već i složene odnose između lokalnog stanovništva i institucija, poštovanja propisa i zakona, kao i ljudskih prava jedne zajednice. I dok izgradnja puta navodno ima podršku određenih vlasti, meštani tvrde da su zanemareni i da im se ne priznaju osnovna prava na privatnu imovinu.

Dok god imamo ovakvu situaciju da imamo zakone koji su na papiru jedno, a u sprovođenju drugo i da nam sprovođenje zakona često izgleda kao pritisak na određenu zajednicu, a ne kao vladavina prava, ne možemo govoriti o poštovanju imovinskih prava.

Dok se sve ovo dešava može se reći da su livade ničije, a ovce očigledno svačije.

YIHR: Završena Akademija „Kosovski čvor”

Dvadeset šest mladih osoba iz cele Srbije učestvovalo je na Akademiji „Kosovski čvor” u Beogradu od 1. do 5. decembra 2023. godine. Kroz petodnevni program učesnici i učesnice su imali priliku da se bolje upoznaju sa istorijom sukoba na Kosovu, političkim okolnostima koje oblikuju narative o Kosovu danas i pravnim aspektima kosovskog pitanja.

Akademiju su otvorili Petar Đapić i Vanja Đurđić, projektni asistenti u Inicijativi mladih za ljudska prava, i tom prilikom su istakli važnost jednog ovakvog programa u posebnom kontekstu događaja koji se tiču odnosa sa Kosovom u ovom trenutku.

Više o održanoj Akademiji [OVDE](#).

CIG: Koraci za normalizaciju odnosa između Beograda i Prištine

Švajcarsko savezno ministarstvo spoljnih poslova (FDFA) i Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) organizovali su još jedan okrugli sto za visoke zvaničnike glavnih političkih partija iz Srbije i sa Kosova. Diskusije su održane od 12. do 14. novembra 2023. u Soloturnu, Švajcarska.

Učesnici su razgovarali o punoj primeni sporazuma i reintegraciji severa Kosova. Iako su imali različita mišljenja o redosledu, učesnici su se složili da sporazume treba primeniti i da se strane dogovore o putu za reintegraciju policije, sudija i lokalnih administracija na severu Kosova. Njihov zajednički rezime o mogućim koracima za normalizaciju odnosa dostupan je na [LINKU](#).

NVO AKTIV: Izveštaj – Srpska zajednica na Kosovu u bezbednosnoj krizi

NVO Aktiv je 29. novembra u Prištini predstavila izveštaj „Demaskiranje bezbednosnih izazova unutar srpske zajednice“, koji donosi pregled rada zaštitnih mehanizama većinskih zajednica, sa posebnim naglaskom na pitanja bezbednosti u sredinama sa većinski srpskim stanovništvom.

U izveštaju se navodi da je srpska zajednica na Kosovu u bezbednosnoj krizi i da je osećaj nesigurnosti dominantan.

„Srpska zajednica na severu Kosova izložena je značajnim bezbednosnim rizicima koji su posebno došli do izražaja nakon što su lokalni Srbi napustili kosovske institucije u novembru prošle godine”, navodi se u izveštaju. Ukazuje se da je u poslednje tri godine došlo do značajnog porasta slučajeva ugroženosti lične i imovinske bezbednosti na područjima naseljenim Srbima na Kosovu. Najčešće prijavljivani incidenti su slučajevi provala ili pljačke, iza kojih su odmah fizički napadi i izazivanje materijalne štete.

Više o izveštaju dostupno je [OVDE](#).

U Biltenu Radne grupe NKEU za Poglavlje 35 se iznose stavovi o pregovorima između Beograda i Prištine, prednostima i posledicama ponuđenih rešenja na stanje demokratije i društva u Srbiji, položaj i zaštitu etničkih zajednica na Kosovu, regionalnu stabilnost i pomirenje, Evropske integracije Srbije i druge važne teme od interesa za razvoj našeg društva. U biltenu se objavljuju tekstovi i stavovi članica Radne grupe, ali se daje mogućnost i drugim društvenim i političkim akterima da iznesu svoje stavove po pitanjima od značaja za Poglavlje 35. Bilten se objavljuje jednom mesečno, distribuirana se putem elektronske pošte, i može da se preuzme sa internet stranice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i sa stranice Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER) koji koordinira radom Radne grupe za Poglavlje 35 i uređuje sadržaj biltena.

BILTEN RADNE GRUPE NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI ZA POGLAVLJE 35

Broj 57 (novembar 2023.)

poglavlje35@regionalnirazvoj.org

www.eukonvent.org

www.regionalnirazvoj.org

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP“ koji InTER realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.